

Иван Вазов

Един кът на покой и забрава

Не можах да задържа едно трепване на сърцето си, когато видях, че приятелят ми Б., с когото се връщаме от едно пътуване до Биримерци, като наближихме циганската махала, ненадейно заповяда на возача да отбие колата си в шосето, което води в оградата на Орландовските гробища. Защо бе това? Един каприз!

Конете с пръхане и с разширени ноздри минаха през големия вход на гробищата.

Тоя вход, тъй голям, тъй широк, тъй достъпен, обърнат с всичкия си корпус право към столицата, сякаш зинал алчно към нея, сякаш че й казваше:

– Чакам твоите обитатели, всички при мен ще дойдат, цяла през мен ти ще минеш и ще найдеш вечното упокоение на твоята суета, борби и страдания.

Вътре в оградата царуваше пълна гробна тишина.

Печално стърчат хилядите гробове, едни скромни, други богати – според каквито са били състоянията в тоя свят на техните сегашни и всегашни жители.

Изпълнени с чувство на необорима тъга и неволно благоговение, ние гледахме мълком на тоя град на смъртта.

По надписите ние често узнавахме близки нам или известни нам лица.

Каква меланхолия вее от всяко едно име, от всеки един куностас, от всяка една тревица, израсла из усопшия.

Ето една великолепна и горда гробница от скъп карарски мрамор: тя е на Стамболова.

Тихо почива, спи в безметежен сън бившият диктатор на България, загинал ужасно от зверския ханджар на отмъщението. Заспа той тук, след като завеща на живите едно море от гнєво̀ве, умрази и ненавист.

Тя обаче тука не се събужда.

Видът на гроба действа на душата омиротворява̀ще, тя оставя след себе пустотата и злото на тоя тесен свят и се влива в необозримите предели на вечността. Враждата е обезоръжена. Мир, забрава, всепрощение заменят другите зли чувства, получени на улицата и в живота.

По-нататък, наляво – срещаме гробницата на бедния Белчев.

Тоя обичен и кротък човек в живота, тоя хуманен обществен деятел можеше смело да каже за себе си онова, което папа Пий VII съжаляваше, че не може да каже в предсмъртния си час:

– В живота си ни една сълза не съм направил да протече!

Уви, те текоха изобилно, когато той падна невинна жертва от куршума на политическата вражда!

Политиката, тя напомня за себе си и в това мирно място, тя е пратила тука своите жертви; политиката – той свиреп демон, тоя извор на толкова озлобление, жестокост и умопомрачение, държи сега под студената земя толкова млади сили, толкова буйни енергии и горещи глави, отнети безжално на отечеството!

Аз я виждам и по-нататък или по-добре, аз виждам написан с гробове един жесток период на нашата новейша история. На източния край на гробищата тихо, глухо заслонени от бурена, мълчат четири други гроба, наредени надлъж, с прогнили пармаклъци и килнати металически кръстове.

Това са гробовете на Константина Попов, Александра Карагюлев, Тома Георгиев и Светослава Миларов, издъхнали в клупа на въжето в Черната джамия.

Аз познавам само Миларова и се спирам пред неговия гроб.

Клетият тоз Миларов, клетият идеалист, вечно безкористен, вечно страдащ, клетият безгрижен поет и песнопоец.

Именно песнопоец, защото от Миларова писателя, бореца, изгнаника, страдалеца, политика, в душата ми остава и е незабравим само Миларов песнопоецът. Тая блага, любвеобилна, жизнерадостна натура, случайно попаднала в мътилката на политическите вихрове, беше назначена за песни, а не за груби борби на световната арена – те искат мишци по-закалени, души по-упорни и жестоки в решителността си. А той беше роден за песни, за живот, за радости... И малко ли ги е той внасял в нашите осърнали души, малко ли пъти е прояснявал челата ни със своята живоструйна веселост и е фърлял въз нас една атмосфера от жизнелюбивост и успокояващо доверие в света и в доброто!... Кой го не обичаше? Тоя весел другар и събеседник, тоя мил и сладкодумен разказвач, колкото и сладък песнопоец, тоя ясен философ знаеше да обича и които мразеше, и които го мразеха, правеше да го обичат.

Бог да го прости! Ние го всички обичахме...

Ето там, в един заглъхнал кът, без плоча и без заграда, затулен под натиска на дива трева, покои се един друг гроб, въз кръста на който едвам може да се чете това име: *Александър Тюфекчиев*.

Аз съм виждал портрета само на това момче. Каква благородна физиономия, какъв хубав и проницателен поглед на юноша, който иска да

живее и да върви радостно към бъдещето!

Знаем всички ужасния конец на това момче: горено с газ в един участък от свиреп пристав, пребито с тояги в други участък, то сега почива тука, като остави на потомството и на времената един кървав спомен за човешката жестокост, за зверските инстинкти, които се крият в потайните дипли на българската душа. Лека пръст и успокоение на младия мъченик!

С притеснени гърди оставям оградата и излизам на чист въздух. Бързо изчезва зловещият спомен пред живия дух на живота, пред божията светлина. В циганската махала голямо хоро от разноцветни гащи, от шарени дрипи въз пустали корми, от голи черни крака се залюляло из бунището под звука на прегракнала цигулка. Но колко радост има тука!... Далечно Витоша се белее, а зад нея в кръгозора аз виждам царственото теме на Мусала и на най-предния план на тая картина – София, в шумния кипеж на която се измътва бъдещето на България...

О, нека това бъдаще поне бъде пощадено и неосквернено от повторението на страховити сцени на братоубийствен бяс, тъжните паметници на които току-що оставих.

1897

КРАЙ

Източник: Словото

Набиране: Надежда Владимирова и Мартин Митов

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/4394>]